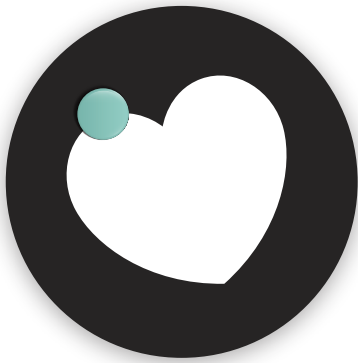

Vilja veta!

En lektion om vår medievardag för
mellanstadiet respektive högstadiet

Statens medieråd

www.statensmedierad.se

Vilja veta!

En lektion om vår medievardag för mellanstadiet respektive högstadiet

Inledning

Det här materialet handlar om att vilja veta mer om barns och ungas medievardag – en medievardag som styrs just av viljan att veta mer. Det består av en lektion med syfte att lära barn och vuxna om varandras liv på nätet. En lektion riktar sig mot mellanstadiet och en mot högstadiet. Du som lärare kan förstås använda materialet utifrån just dina elevers nivå och behov. Kanske passar en uppgift för högstadiet bättre i en driven femteklass? Kanske behöver högstadieelever stöd med ett mer konkret lektionsupplägg? Lektionerna har samma inledande uppgift, men sedan skiljer de sig i upplägg och innehåll.

Mål och syfte med lektionerna

Lektionerna syftar till att få elever att reflektera över sitt liv på nätet rörande både möjligheter och risker. Framför allt är syftet med lektionerna att bidra till att fler vuxna – lärare, föräldrar samt övrig skolpersonal – talar med och möter barn och unga kring vardagen på nätet.

Ämnen

Lektionerna fungerar framför allt väl för ämnena samhällskunskap och svenska. Dessutom ger de en ingång för att arbeta med värdegrund och likabehandling.

Tidsåtgång

Varje lektion tar ungefär 60 minuter.

Förmågor som eleverna tränar under lektionen

- Att formulera sig och kommunicera i tal och skrift.
- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen.
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang.

Koppling till styrdokumentet

Lgr11 lägger stor vikt vid att eleverna får kunskaper i såväl MIK (medie- och informationskunnighet) som i värdegrund och likabehandling. Även kursplanernas centrala innehåll visar på vikten av att ta upp frågor kring medieanvändning.

Några exempel:

- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socio-ekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.
- Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier. Hur sexualitet och könsroller framställs i medier och populärkultur.

(Ur kursplanen i samhällskunskap, Lgr11)

Vad är Statens medieråd?

Statens medieråd är en myndighet med uppdrag att verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Genom att öka barns och ungas medie- och informationskunnighet, MIK, ger vi dem verktyg för att bli medvetna medieanvändare.

Medie- och informationskunnighet är:

- att förstå mediers roll i samhället
- att kunna finna, analysera och kritiskt värdera information samt
- att kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier

Arbeta vidare

På Statens medieråds webbplats MIK-rummet hittar du faktatexter, reflektionsfrågor, lektionstips, koppling till läroplanen samt fördjupningsmaterial. Materialet riktar sig främst till de som arbetar professionellt med barn och unga men även till andra vuxna. Tanken är att höja kunskapen hos de vuxna så att de i sin tur kan ge bättre stöd åt barnen. MIK-rummet är ett samarbete med UR, Svensk biblioteksörening och Konsumentverket.

MIK för mig

På MIK-rummet finns "MIK för mig" ett digitalt utbildningspaket om medie- och informationskunnighet anpassat för arbetslaget (det vill säga lärare och skolbibliotekarier), för elever och för folkbibliotekarier. Teman som tas upp i relation till det förändrade medielandskapet är: vinklade budskap, våra relationer, skolan samt vår demokrati.

<http://mik.statensmedierad.se/utbildning>

Till paketet hör ett lärarmaterial med ett tjugotal fristående övningar: <http://mik.statensmedierad.se/utbildning/lararmaterial>

Jag <3 internet

Ett lärarmaterial för mellanstadiet och högstadiet med konkreta övningar för klassrummet om rättigheter och skyldigheter online.

Mellanstadiet: <http://www.statensmedierad.se/Publikationer/Produkter/Jaghjartarinternet/>

Högstadiet/gymnasiet: <http://www.statensmedierad.se/Publikationer/Produkter/jag-hjartar-internet-hg/>

Vilja veta - mellanstadiet

Medievanor – koll

Låt alla elever stå på en rad bredvid varandra, så gott det går. Välj gärna ett större utrymme, till exempel på skolgården, i en korridor eller idrottssal eller liknande. Eleverna ska stå med näsan mot väggen. (Självklart kan eleverna även stå framåtvända och gå framåt, men det kan finnas en poäng i att de inte ser exakt var alla klasskamrater befinner sig.)

Läs upp nedanstående 15 påståenden. Alla som känner igen sig tar ett kliv bakåt. Be dem räkna hur många steg de tar. Max är alltså 15 steg.

- Jag hade mobilen med till skolan i morse.
- Det första jag gjorde när jag vaknade i morse var att titta på mobilen.
- Jag har varit inne på ett socialt nätverk idag – typ Instagram, Snapchat eller liknande.
- Jag har gjort ett inlägg på ett socialt nätverk idag.
- Jag har spelat spel den senaste veckan.
- Jag har tittat på klipp eller program, ex på YouTube den senaste veckan.
- Jag har lagt upp en bild på nätet den senaste veckan.
- Jag lyssnar på musik via mobilen.
- Det är viktigt för mig att träffa kompisar offline på fritiden.
- Det är viktigt för mig att träffa kompisar på nätet på fritiden.
- Jag vet om att man kan bli utsatt för kränkningar på nätet.
- Jag använder internet för att plugga.
- Jag har kompisar som jag bara har träffat på nätet.
- Jag stänger inte av mobilen på natten.
- Det sista jag gör innan jag somnar är att kolla mobilen.

Låt eleverna stå kvar. Ställ nu två extra frågor.

- Mina föräldrar vet precis vad jag gör på nätet.
- Jag är kompis med en eller flera vuxna på ex Instagram eller liknande.

Diskutera följande frågor medan eleverna står kvar:

- Hur många klev max antal steg?
- Hur många timmar tror ni att ni använder till medier per dygn?
- Hur många tog ett steg vid föräldrafrågorna?
- Hur mycket vet era föräldrar om ert liv på nätet?
- Vad tycker ni om det?
- Vad tycker ni att vuxna bör veta om det ni gör på nätet?
- Skulle ni vilja möta fler vuxna på nätet?
- När kan vuxna vara till hjälp när man är på nätet?
- Vad kan vuxna hjälpa till med på nätet?
- Hur mycket vet ni om era föräldrars liv på nätet, då?

Att gilla

Den här uppgiften kan hoppas över. Den är särskilt riktad till dig som lärare om du misstänker att det är problem med nätcränkning/utfrysning i klassen.

Sätt elever i grupper om fyra. En person ska berätta något, t.ex. en rolig historia. De andra ska inte titta på den personen utan titta bort, prata lite med varandra och kanske pilla på sina mobiler. Vad händer? Hur reagerar den som pratar? Hur känns det – för den som pratar och för de som inte lyssnar?

Gör sedan tvärtom. Medan samma person berättar tittar uppmärksamt, lyssnar fokuserat, ställer frågor och ler uppmuntrande. Vad händer nu? Hur känns det nu?

Diskutera

Kan ett sådant här beteende överföras på nätet? Kan känslan av att ingen tittar vara samma sak som att andra "gillar" det man gör i sociala medier? Hur kan vi bli bättre på att bekräfta varandra på nätet?

Klantiga Gunnarsson

Låt eleverna läsa kopieringsunderlag 1 om Gunnarsson.

Låt en elev i klassen spela Gunnarsson och en annan elev spela barnbarnet som ska lära Gunnarsson nätetikett och att uppföra sig på nätet. Det är viktigt att eleverna som spelar rollerna anmäler sig frivilligt.

Låt klassen säga vilka råd barnbarnet ska ge och hur Gunnarsson ska reagera på det, så att resten av klassen styr rollspelet – ungefär som forumteater fungerar.

Du som lärare skriver upp alla råd på tavlan.

Be eleverna titta på råden – kan de fungera även i den här klassen? Skulle vi må bättre på nätet om vi följde de här råden? Se om klassen kan enas om ett antal regler kring nätanvändning. Skriv ned dem och ha dem synligt någonstans i klassrummet. Skicka även hem reglerna till föräldrarna i klassen.

Läxa

Eleverna får med sig enkäten i kopieringsunderlag 2 i två exemplar. De ska fylla i det ena själv och en förälder eller annan vuxen ska fylla i det andra. Sedan jämför de sina resultat och ser likheter och skillnader i vad de gör på nätet. De ska därefter utifrån enkäterna berätta för varandra om det den andra inte vet.

Här kan det hända att eleverna inte är helt ärliga gentemot den vuxna, men det kan vara ok. Det viktigaste är att diskussionen sätts igång.

Nästa lektion

Be eleverna reflektera över hur samtalen gick därhemma. Vad hände?

Vilja veta! – högstadiet

Medievanor – koll

Låt alla elever stå på en rad bredvid varandra, så gott det går. Välj gärna ett större utrymme, till exempel på skolgården, i en korridor, i en idrottssal eller liknande. Eleverna ska stå med näsan mot väggen. (Självklart kan eleverna även stå framåtvända och gå framåt, men det kan finnas en poäng i att de inte ser exakt var alla klasskamrater befinner sig.)

Läs upp nedanstående 15 påståenden. Alla som känner igen sig tar ett kliv bakåt. Be dem räkna hur många steg de tar. Max är alltså 15 steg.

- Jag hade mobilen med till skolan i morse.
- Det första jag gjorde när jag vaknade i morse var att titta på mobilen.
- Jag har varit inne på ett socialt nätverk idag – typ Instagram, Snapchat eller liknande.
- Jag har gjort ett inlägg på ett socialt nätverk idag.
- Jag har spelat spel den senaste veckan.
- Jag har tittat på klipp eller program, ex på YouTube den senaste veckan.
- Jag har lagt upp en bild på nätet den senaste veckan.
- Jag lyssnar på musik via mobilen.
- Det är viktigt för mig att träffa kompisar offline på fritiden.
- Det är viktigt för mig att träffa kompisar på nätet på fritiden.
- Jag vet om att man kan bli utsatt för kränkningar på nätet.
- Jag använder internet för att plugga.
- Jag har kompisar som jag bara har träffat på nätet.
- Jag stänger inte av mobilen på natten.
- Det sista jag gör innan jag somnar är att kolla mobilen.

Låt eleverna stå kvar. Ställ nu två extra frågor.

- Mina föräldrar vet precis vad jag gör på nätet.
- Jag är kompis med en eller flera vuxna på ex Instagram eller liknande.

Diskutera följande frågor medan eleverna står kvar:

- Hur många klev max antal steg?
- Hur många timmar tror ni att ni använder till medier per dygn?
- Hur många tog ett steg vid föräldrafrågorna?
- Hur mycket vet era föräldrar om ert liv på nätet?
- Vad tycker ni om det?
- Vad tycker ni att vuxna bör veta om det ni gör på nätet?
- Skulle ni vilja möta fler vuxna på nätet?
- När kan vuxna vara till hjälp när man är på nätet?
- Vad kan vuxna hjälpa till med på nätet?
- Hur mycket vet ni om era föräldrars liv på nätet, då?

Diskutera

Sätt eleverna i mindre grupper och be dem välja några diskussionsfrågor som intresserar dem från kopieringsunderlag 3. Det spelar ingen roll hur många frågor de hinner med. En i gruppen får anteckna.

Samla till sist ihop klassen och fråga varje grupp vad de diskuterat och vad de kommit fram till.

- Hur mycket tänker du på vad du skriver om andra eller vilka bilder du lägger ut på nätet?
- Vad är det som lockar med spel och sociala medier? Hur kommer det sig att man vill vara där så mycket?
- Vilken information om dig själv skulle du aldrig lägga ut i sociala medier eller på en spelsajt?
- Är det ok att tagga andra på bilder och i inlägg? Är det ok att föräldrar lägger ut information och bilder på sina barn?
- Mobbning. Varför finns det så mycket mobbning på nätet? Hur kan sådan mobbning ta sig uttryck? Är det lättare att vara taskig på nätet än ansikte mot ansikte? Varför? Vilka ord kan användas för att kränka eller mobba någon? Vad är syftet med att använda dem? Vilken blir effekten?
- Vad ska man göra om man blir utsatt för kränkningar på nätet? Hur kan vuxna och elever hjälpas åt för att förebygga och utreda mobbning?
- Hur är det med humor på nätet, är det lika lätt att fatta som i verkligheten eller kan det missförstås? Kan man retas på skoj på nätet?

Enkäten

Låt alla i klassen enskilt och anonymt fylla i enkäten i kopieringsunderlag 2. Låt eleverna sedan arbeta i grupper om cirka fyra där de ska räkna ihop gruppens resultat. Låt gärna eleverna själva komma med förslag på hur detta kan göras rent praktiskt. Om tid finns kan de gärna redovisa resultatet i ett stapeldiagram. Det finns bra verktyg för tabeller och diagram i de flesta ordbehandlingsprogram, t.ex. i Word.

Samla klassen och diskutera: Var det något resultat ni blev förvånade över?

Skrivuppgift

Nu är det dags för eleverna att skriva ett brev till sina föräldrar eller en annan vuxen i deras närhet. Där ska de utifrån enkäten berätta om hur medievanorna i klassen faktiskt ser ut. Exempel på frågor att utgå från:

- Vad tittar ni på för filmklipp och vad spelar ni för spel?
- Hur kommunicerar ni?
- Hur är stämningen på nätet?
- Var det något resultat ni tycker var speciellt intressant i klassens medievanor?

Läxa

Eleverna får i läxa att ta hem enkäten och brevet och låta en vuxen läsa det. Vilken var reaktionen från den vuxna? Skriv tre tips på när och i så fall hur vuxna kan vara ett stöd i ungas medievardag.

Slutsats

Be eleverna läsa upp sina tips för klassen vid nästa lektion och se om ni tillsammans kan komma överens om ett antal tips som alla i klassen kan skriva under på. Sammanställ dem. Skicka även hem dessa till föräldrarna.

Gunnarsson

Det här är Gunnarsson. Gunnarsson är en sur och rätt knepig person. På bussen klagar Gunnarsson ofta högt på busschauffören, och vädret – ja, det är antingen för blött, för kallt eller för soligt. Gunnarsson har fått en dator med internetuppkoppling av sina barnbarn. Gunnarsson kallar den för DATAN. Barnbarnen vill att Gunnarsson ska bli lite mindre ensam, så de hjälper till och startar ett konto på Instagram och ett på Facebook. Nu kan Gunnarsson hålla kontakt med släkt och vänner, som bor lite överallt i världen.

Det finns mycket kul att göra på datorn! Gunnarsson gillar att klicka och brukar "gilla" nästan allt. ALLT. Ofta delar Gunnarsson artiklar som andra lagt ut, utan att ha läst dem själv. Ibland visar det sig att artiklarna inte var på riktigt. Flera av dem har hamnat på Viralgranskarens sida.

Gunnarsson lägger gärna ut bilder på sina barnbarn på Instagram. Det kan vara bilder när barnbarnen ser roliga ut, eller när de inte har några kläder på sig. Gunnarsson skrattar högt och skriver gärna skämtsamma kommentarer till bilderna; typ "Ibland går det fort" eller "Den som inga byxor har, den får gå med rumpan bar!". Gunnarsson brukar också kommentera andras bilder. Det kan vara kommentarer som: "Blå vad den här maten ser äcklig ut!".

Gunnarsson gillar hemlisar. När Gunnarsson hör något smaskigt skvaller hamnar det genast som en statusuppdatering på Facebook. Nu senast skrev Gunnarsson att Olsson hade setts krama Green utanför ICA. Fast de inte var ihop! Olsson blev jättearg och krävde att Gunnarsson skulle ta bort inlägget, men det vägrade Gunnarsson göra. "Vi har väl i alla fall yttrandefrihet i det här landet", svarade Gunnarsson.

Det finns ju en massa reklam på internet. Gunnarsson klickar på allt. Ofta slutar det med att Gunnarsson lockas att köpa saker och nu börjar det bli lite tomt i plånboken.

Gunnarssons familj har börjat få nog. De vill ta ifrån Gunnarsson datorn. Men kanske borde Gunnarsson få en chans att bättra sig?

Vad skulle du göra om du var Gunnarssons barnbarn? Kan du hjälpa Gunnarsson att bli en medveten medianvändare?

Lycka till!

Enkät om medievanor

Ringa in: Barn Vuxen	Inte alls	Några gånger i veckan	En gång om dagen	Flera gånger om dagen
Hur ofta använder du internet?				
Hur ofta spelar du spel på dator/konsol?				
Ge några exempel spel du spelar:				
Hur ofta tittar du på filmklipp, t.ex. på Youtube?				
Ge några exempel på typiska filmklipp och/eller kanaler du gillar:				
Hur ofta är du på sociala nätverk (ex. på Instagram och facebook)?				
Ge några exempel på vilka sociala nätverk du brukar vara på:				
Vilka tjänster använder du för att kommunicera med dina vänner (ex. på Kik, iMessages, Snapchat)?				
Hur ofta söker du fakta på internet?				
Hur ofta läser du bloggar?				
Har du sett någon vara taskig mot någon annan på nätet?				
Nej, aldrig		Ja, ibland		Ja, ofta
Ge exempel på hur det kan se ut:				

Diskutera i grupp

- Hur mycket tänker du på vad du skriver om andra eller vilka bilder du lägger ut på nätet?
- Vad är det som lockar med spel och sociala medier? Hur kommer det sig att man vill vara där så mycket?
- Vilken information om dig själv skulle du aldrig lägga ut på i sociala medier eller på en spelsajt?
- Är det ok att tagga andra på bilder och i inlägg? Är det ok att föräldrar lägger ut information och bilder på sina barn?
- Mobbning. Varför finns det så mycket mobbning på nätet? Hur kan sådan mobbning ta sig uttryck? Är det lättare att vara taskig på nätet än ansikte mot ansikte? Varför? Vilka ord kan användas för att kränka eller mobba någon? Vad är syftet med att använda dem? Vilken blir effekten?
- Vad ska man göra om man blir utsatt för kränkningar på nätet? Hur kan vuxna och elever hjälpas åt för att förebygga och utreda mobbning?
- Hur är det med humor på nätet, är det lika lätt att fatta som i verkligheten eller kan det missförstås? Kan man retas på skoj på nätet?

